

CRVENI BARJAK

GLASILO SOCIJALNO-DEMOKRATSKE STRANKE U DALMACIJI.

Bijeda se ne rađa z
zlobe kapitalista, već
rgjavim socijalnim si-
stemom, privatnim
vlasništvom; stoga mi
ne propovijedamo mr-
žnju prema osobama,
ili klasi bogataša, već
naprosto zagovaramo
prijevu potrebu jedne
socijalne reforme, ko-
ja bi za temelj ljud-
ske zajednice posta-
vila zadružno vlasni-
štvo.

C. Prampolini.

Izlazi svakog 1. 13.
u utorka u mjesec

Pojedini broj 10 filira. - Pretplata iznaša na godinu K 3:20; na pol godine K 1:60. Za inozemstvo na cijelu godinu K 6:40; na pol godine K 3:20. Pretplata se plaća unaprijed. Pisma i novci šalju se na druga F. Pazinovića u Spljetu. - Vlasnik, nakladnik i odgovorni urednik Ivan Angelicchio. - Administracija i uredništvo: Savez među radnicima, 208. - Pučka Tiskara - D.r V. Iljadica i drugovi.

I U oči rata. Lekcija događaja.

Dok Rim vijeća, Sagunto pada.

Što ima svetijega, uzvišenijega, milijega, dragocijenijega do ljudskog života i sreće u porodici? Ipak, se ljudima pita život, imanje i propast milih svojih:

Sve za cara i za dom!

Zašto? U zamjeni čega? Ta teška, preteška tražbina careva treba da se podvrgne kritici i da dokažemo da nismo više u vremenima kada su carevi imali božanska svjetla i tako u moć nad narodima, da su od njih mogli sve pitati i sve zapovijedati. Danas živimo u doba kada carevi vladaju zajedno sa narodom i ništa bez naroda i njegove slobodne volje ne može da bude.

Ipak, je li narod zadovoljan da se ide da kolje? Za koga? Gdje?

Niko više od radnoga naroda nije zainteresovan oko održavanja mira. Dok mir traje industrija i trgovina se razvija; radnici mogu da uživaju one blagodati, koje daju kulturno sredjene prilike, te u istima raditi oko unapredjenja socijalne družbe i popravljavanja svog stanja.

U mirno se doba razvijaju građanske potrebe; narodi sve to više ističu svoje zahtjeve prema državi, a država pod pritiskom volje naroda treba da vodi računa o toj volji i o narodnim potrebama i da im postepeno udovolji.

U mirno se doba može da provede borba za radničke interese, bilo na politickom ili na gospodarskom polju. U mirno se doba može da nametne državi pitanje radničkih penzija; reforma vojničke dužnosti; provadjanje velikih radnja u korist kolektivnosti; dotjeravanje raznih zakona, koji se odnose na građanske slobode; može se provesti reforma oporezovanja.

Možemo da ustvrdimo, da je u mirno doba država za narod, dok u protivnom slučaju možemo da ovu rečenicu okrenemo: u ratno doba narod je za državu.

Pravo građana se ukida. Pravne garancije prestaju. Pravosudje obustavlja svoju djelatnost. Ljudi i njihov posjed do potrebe moraju da se izruče državno-vojničkim potrebama. Marva i ljudi postaju sredstvo napadaja i qbrane države. Zakoni i građanske vlasti ustupaju mjesto sablji.

U ratu i za ratnog vremenjena narod ima vazda što da izgubi; život i imanje. Pobjedi li država, ili ako biya pobjedjena, mrtvi ne ustaju: plać sirotâ, udovâ, neobrađanih roditelja, sakati i upropašćeni u ratu

i radi rata bivaju njegova žalostna ostavština, koja nosi za sobom opet porast starih daća i novo opterećivanje u vidu poreza; vojnički tereti narastu, a što je najpogibelnije i najštetnije — upliv vojničkih krugova raste na štetu kulturnog rada i ustanovâ.

Radi svega toga, rat je velika nesreća za ljudsku družbu u opće, a za radni narod osobito, jer on snaša najkruće i najviše sve goleme nesretne posljedice rata.

* * *

Radnička Internacionala, koja zastupa interese napretka i kulture, a poglavito radničke interese, što može, što mora da radi da uspješno zaštiti ono što opravdava njezin opstanak?

Odmah je rečeno: Radnička Internacionala te najviše interese čovječanstva ne može da zaštiti nego samo sa revolucionarnim nastupom i prijetnjom revolucije ili generalnim štrajkom.

Pitanje je: Jeli sklona ona da rabi ta revolucionarna sredstva? ako je: imaće upliva u svjetskoj politici i njezina politika mira, kulture i napretka imace nade u uspjeh; ako nije sklona da rabi svoju revolucionarnu snagu, ona se odriče da bude odlučni i abrojivi faktor mira u svijetu, i sa svojom pasivnošću, koja je očitovanje časovite slabosti, nehotice sokoli velike kriminalne, koji vode narode na ljudske klaone.

Socijalistička stranka već je proglasila rat ratu — načelno.

Pred postojećom pogibelji rata, vijećao je internacionalni socijalistički kongres u B. sileji, na kojemu su bili zastupani svi narodi od sviju država, i tu je morala da padne odluka što radni narod, koji slijedi krvavi barjak socijalne revolucije, mora da uradi da ga se poštedi od pokolja i gospodarske propasti.

Ali, ajme! Dok su oni vijećali, radništvo je bilo već mobilizovano! Dok Rim vijeća, Sagunto pada!

To opravdava pesimizam u nara i gubimo nadu da bi barem ovoga puta Internacionala bila na visini teške svoje odgovornosti.

* * *

Ovo je lekcija nama, koju nam fakti udjeljuju, a mi smo zvani da srčano u oči gledamo događajima i da budemo iskreni

sami sebi, te u goljoj istini da izgajamo naše pristaše.

Pitamo: Možemo li se nadati da na jednu zapovijed Internacionale nijedan tipograf ne smije da štampa vojničke pozive ili ratne proklamacije. Ili u slučaju da naredi otpor na čitavoj liniji protiv ratnih priprema — ima li nade u posluh?

Odgovor je jednostavan: Što bi se u onim sudbonosnim časovima moralo da izvrši, nemože da bude rezultat zaključaka zadnjeg časa, nego svijestno i naravno izvadjanje onoga što se radnim masama u običajnoj svakidanjnoj propagandi u srce i um usadilo.

Sistemi rada i borbe radničkih organizacija i socijalističke stranke već su poznati. Radničke organizacije smatraju se nepolitičkim skupinama radnika, dočim socijalistička stranka propagira idejale socijalne revolucije. Mase radništva su uzgojene u pretežnoj mjeri mirno: revolucionarni duh i ideja socijalizma, nisu kulturni miraz svih radnika, nego jedne male manjine radnika, dapače se mnoge organizacije diče da nemaju ništa zajedničkoga sa socijalističkom strankom.

Veći dio radnika u organizaciji gleda sredstvo e da dodje do 10 novčića više plate na dan, ali je ne smatra oružjem svojeg oslobodjenja od svake nepravice i zla. Radništvo u svojoj većini još se ne smatra borbenom političkom falangom za rušiti ovaj zlo uređjeni svijet. Radničke organizacije još nisu smatrane bedemima novog radničkog prava, pa se radnicima ta njihova nesvijest osvećuje tako, da ih same organizacije ne mogu da spase i obrane kada ih se na silu gura na pokolj!

Nema spasa bez socijalizma! A nevaljaju organizacije ako nisu duboko prožete socijalističkim duhom i revolucionarnim ciljevima!

Kad kažu države da se oružavaju do zubiju e da oružane budu garancija mira, isto tako socijalistička stranka i radničke organizacije moraju da revolucionarno uzgajaju radničke mase e da njihova revolucionarna naobrazba bude garancija mira u svijetu; e da radnički revolucionarni temperament bude zapt i prijetnja državicima, koji bi se igrali ratom.

Vlade koje znaju u slučaju proglašenja rata, da će radnici ići kao marva bez otpora u klaonicu, zaratiće se bez ikakove brige; ali kada bi znale da svaka izjava rata može da sruši jedno

priljubljen i da su radi ratova morali revolucije, onda bi revolucijom naobrazba radnog naroda bila zaloga mira u svijetu.

Godine 1898-9. za vrijeme burško-engleskog rata, organizirano radništvo u Evropi raspravljalo je do kojekojih engleske brodove. Organizovani proletarijat, ali politički svijestan i revolucionaran, u Belgiji i Francuskoj nije htio da krca i izkrca engleske parobrode, kao protest protiv rata. Bio je to divni primjer snage Radničke Internacionale, koja ubojitom oružju suprotstavlja prekrizene ruke: ratu koji ubija, pali i uništuje, skratila je bilo rad koji stvara. Ta omedjašena akcija belgijskoga i francuskoga proletarijata bila se digla do visine, do idejalnog sredstva da osveti ratni pokolj u Evropi.

Mnogi su u tom veličanstvenom gestu radnika bili uvidili zalogu sjegurnog mira u svijetu i sanjaše mirni razvoj ljudske rase pod okriljem Radničke Internacionale.

Ali na žalost: nisu svi radnici još onako svijestni i revolucionarni! To valja da upamte svi u ovom času, i nakon rata neka se znaju ravnati! U revolucionarnoj naobrazbi radništva stoji spas i zdravlje svijeta!

To je lekcija fakata! — *Dok Rim vijeca, Sagunto pada!*

Novine, ljudi i stranke.

„Kakve su novine, takav je narod; one su zrcalo narodne duše, mjerilo narodne političke zrelosti i kulturne dotjeranosti.“

Kada bi taj pei pojam i to pravilo i za Dalmaciju i kada bi se nju sudilo po „Našem Jedinstvu“, ova bi zemlja bila dostojna prezira.

Taj list hoće da igra neku ulogu u ime naroda i narodnih interesa, a tamo nije nego s ovrište svake vrste reakcije. Taj list može se smatrati glasnikom prekograničnih odnosa umrlih političara, umirujuće stranke i različitih interesa. Još živi, jer sigurno igra neku ulogu u narodu.

„Istina je: ni desno ni lijevo, srednji put. To u politici hoće reći: niskim i svakim.“

Uhvatio se dirati i Mašina kao pijani kape. Kada je izlazio cijepiti kakvom podvorniku austrijske kuće, ili sa dozvolom i u opreznim formama. Okadio gospodara Crnogore, ponosi ti se kao da je spasio ko zna koje interese i izvršio ko zna koje političko djelo.

Takove novine i takovi politički pravci rezultanta su javnog nemirala i maskarirane politike.

In medio virtus. U sredini krijepost kaže starodavni moral, koji je, ali, pun oportunizma, a jako malo krijepostan. Mi obratno kažemo: u sredini stoji licumjerstvo, himbenost, dvoznačnost, nepoštenje.

Kako je sa idejama, tako je sa strankama i s novinama. Ko stoji u sredini, taj čeka zgodan čas da se baci s jačim, da vidi gdje će ga bolje konvenirati. Stoji u sredini jer nema značajnosti da se na čisto baci desno ili lijevo.

To je vazda bila karakteristika „Našeg Jedinstva“, a i u ovim časovima ga je nečasno istakla.

Kada su bile raspustene općine Šibenika i Splita, u prvi čas je šutio. Vidite, *in medio virtus*, a u virtuoznom listu, ti doga-

gjači nisu pobudili nikakove osjećaje: nije komentirao. Tek poslije kada je vidio što mu gospodari od gospodarevih gospodara kažu, prenio je „Smotrinu“ čorbu, a tek onda u uvodniku stao je lizati.

Dok bi lizao svoje prljavštine! ali ko ga uoblašćuje da drugoga čisti i da tudja djela ispravlja?

Demonstracije, govori i iskazi dalmatinskih nacionalista, po tom policijskom klepetalu, bijahu označeni kao „djela pojedinih nepromišljenih, neodgovornih, ugrijanih glava“.

Niko nije pr te tirao. Mi imamo razloga da pitamo: Jesu li Dr. Krstelj, Dr. Drinkovic, Dr. Bakotić, V. Katalinić i drugi — balavci i neubrojivi ljudi?

Mi sada nećemo da rušimo idilični zagrljaj nacionalističkih stranaka. Izabrat ćemo čas kada ćemo bezobzirno pisati. A za sada čekamo odgovor na ova pitanja:

1) Jesu li govori nacionalističkih prvaka i djela sviju nacionalističkih stranaka u Dalmaciji neubrojiva, ili

2) jeli neubrojivo „Naše Jedinstvo“?

Mi smo socijalni demokrati internacionalisti, protivnici nacionalističkih stranaka, ali otvoreno kažemo: komedijašku politiku ne trpimo; nacionaliste želimo da budu onakovi kakovi moraju da budu, e da ih uzmognemo častiti i načelno pobijati.

Ovo što se dogodilo i što se događa u Dalmaciji u ime interesa narodnih, u ime slobodština, u ime interesa socijalizma, ne dopuštamo da se bagatelizira ili da im se značaj iskvari!

Mi smo socijalisti sa našim radom mnogo doprinijeli ovom današnjem stanju stvari, te imamo političkog računa da se to sve ne profantimaši kao djetinjariju.

Mi hoćemo neka se u Zadru i u Beču znade da nacionalisti u Dalmaciji a mi š njima nismo roblje; da smo ljubomorni na stečene slobode i na socijalne pravice, da će u svima nama ući svi vragovi ako nam se dira u ono na što kao narod i kao ljudi imamo pravo.

Hoćemo da se uvjere oni na visokim mjestima da možemo svi da postanemo veoma pogibeljni — ako se s nama ne postupa kao sa građanima a ne kao sa Ilotima!

Hrvatski nacionaliste moraju da djeluju po izabranim receptima, ako hoće da steku uvažanja, poštovanja i obzira. Dok su bili dobri, vjerni, poslušni, bijahu zlostavljeni, progonjeni i sve se radilo da ih se izbrise sa lica zemlje — na tudju korist!

Neka budu odvažni, neka pokažu zube, pa će vidjeti da će se drugčije š njima posupati, a dosljedno i s nama.

Stari put vodi k propasti, a nov će biti trnovitiji, ali mora da se provali!

A „Naše Jedinstvo“ sjegurno govori u svoje ime, pošto prijesto i oltar mogu njemu da budu unosni ideali.

Triumf materijalizma u balkanskom ratu.

Jesi li često čitao u socijalističkim spisima ovu rečenicu: — „Materijalističko shvatanje istorije“?

Znaš li što se hoće da kaže tim? Da ako čovjek hoće da prouči razloge i uzroke raznih događaja u svjetskoj povijestnici (zašto se nešto dogodilo) valja da svom umovanju i istraživanju udari jedan pravac i da se postavi na jedno stanovište.

Naš veliki učitelj Karl Marks stavio se

na stanovište, da su ljudski osjećaji odraz interesa ljudskog. On kaže, a socijalistička nauka i mi svi smo usvojili to mišljenje, da svaki duševni pokret, bune, ratovi, imaju interesni temelj.

Takovo prosudjivanje ljudskih događaja zove se *materijalističko shvatanje istorije*.

Kao primjer navešćemo: Židovi i božbožci koji podupiru klerikalnu stranku, ne rade to na slavu božju, nego zato što popovsko-klerikalna stanka i njezina politika najbolje brani njihove interese.

Socijalisti bi uzalud propovijedali uzvišenu nauku bratstva, mira, sloge i ljubavi medju narodima kada te lijepe ideje nebi nalazile odjeka u interesima puka. Ali interesi radnoga naroda se sudaraju sa tim idejama. Prazni narodni želudci, potlačena prava narodna, trebaju takove ideje da dodju do svojih prava.

Svaka ideja je odraz želudca i kese. Neka nam se dozvoli izraz: *ljudi misle želudcom i novčarkom*.

Radi toga, svaka stranka zastupa interese svojih pripadnika. Dosljedno radni narod ima svoju socijalističku stranku. Revolucionarne misli socijaliste jesu odraz potreba puka i ogorčenje njegovo da i sa najradikalnijim sredstvima izvojsiti što mu pristoji.

Evo boljeg primjera. Daje nam ga balkanski rat.

Balkanske države stupiše u rat u ime nacionalne misli. Dakle u ime nečeg plemenita, u ime čustava.

Lijepo je izgledalo kako su se složile balkanske državice i bok o bok borile se na bojnopolju.

Ali Srbija i Crnagora nebi se bile makle u ime srpstva, da uz to nije bilo u izgledu ugrabiti po komad zemljišta, a s njime i poreznik!

Isto vrijedi za Grčku i za Bugarsku.

Car Ferdinand nebi nikada proglasio rat Turskoj samo da se slavom pokrije i da udje u carigradsku crkvu Svete Sofije. Dapače, čim su materijalni njegovi interesi zahtjevali, odrekao se te zamisli i ostavio Svetu Sofiju — briga njega za njom!

Srbija i balkanske državice nisu mogle da opravdaju ratni pokolj očitujući da hoće da ugrabe zemljište što turci posjeduju. Ne, moradoše se kriti iza etičkih ideja i isticati plemenitu namjeru oslobodjenja naroda u ime nacionalnoga prava.

Ali gle! Čim se Srbija našla u stanju, ruši grubo to pravo, gazi taj princip nacionalni na štetu Albanije, i kaže: „*hoću arbanasku luku, jerbo je to moj interes!*“

Eto dokaza — ne da omrazimo Srbiju, nego da dokažemo — da su jedino ili pretežno materijalni interesi koji upravljaju ljudskim djelima.

I što vidimo još? Austriju, ovu našu, ovu dobro poznatu Austriju, vidimo nju da ustaje u obranu nacionalne autonomije Albanije!

Od kada je Austrija postala tako pravedna i plemenita, da je spremna za takovo načelo pravednosti rizikati jedan evropski rat?

Vraga je plemenita i pravedna! Njezini interesi je sile da bude ovakova u ovom času! Austrija misli sa želudcom i novčarkom, ili bolje sa carinskom tarifom.

Što vidimo još? Vidimo Italiju, koja podupire Srbiju protiv Austrije da je ova ne uguši, ističe potrebu da Srbija ne ostane pod gospodarskim jarmom Austrije i da

ova u Srbiji ne mora da uživa osobitih trgovačkih povlastica.

Jeli plemenito to sa strane Italije? Zar je takovo stanovište zauzela radi lijepih očiju kralja Petra? Nipošto! Njoj stoji dobro da Srbija bude slobodnija u ovom pogledu, jerbo bi tada ona postala tržište gdje bi i talijanski kapitalizam mogao da se okoristi! Dakle i Italija misli sa želudcom!

Još nešto. Jeste li čitali velike talijanske novine? Sve su veličale Srbiju i simpatizirale joj. Tršćanski „Piccolo“ čak sakuplja novaca za crveni krst. Jeli to dobro i plemenito? Jest? ali sve to ne daju oni Srbiji iz ljubavi nego u ime svojih interesa protiv Austrije.

E dobro. Uvaženi jedan italijanski novinar, Gubello Memmoli, osobiti izvjestitelj lista „Giornale d'Italia“, u temeljito obrazloženim člancima, pozivlje iz Sofije italijansku žurnalistiku i publiku da budu neprijatelji i svim sredstvima da rade protiv Srba i Jugoslavena, i kaže, Italijani moraju da budu protiv njihovog narodnog ujedinjenja i protiv srbijanske luke na Jadranskom moru. Kako to? Jeli zbilja lopov taj daroviti italijanski novinar? Nipošto! On to opravdava u ime interesa Italije!

Kao zgodan zaključak ovom prikazu navesti nam je što novine kažu, a u što mi vjerujemo: saveznici Bugari i Grci, u osvojenom Solunu, za dlaku da se ne zarate.

Kako bi to bilo učinilo slabi utisak! Sav onaj idejalizam, sva ona ljepota njihove slobode i uspjeha bilo bi okaljano i pokriveno sramotom!

Ali k vragu idejali i obziri! Grci su osvojili Solun, a to peče, to žale Bugari! Oni bi se sad poklali za oteti ga Grcima!

Što ćete? I Bugari i Grci misle sa računom, novčarkom i želudcom!

Triumf je to materijalizma! Neka nam nacionalističke bleke ne dolaze govoriti o idejama i osjećajima, koji da tobože slave slavlje u ovom ratu. Otimačina i apetiti su tu u manje odvratnom ruhu!

Sve to ide u prilog našeg socijalističkog znanstvenog načina prončavanja i prosudjivanja svijeta, naime *istoričkog materijalizma*.

Oskrabajmo sve ideje, sve programe, sve stranke, i prikazaće nam se goli interes. Mi s naše strane to očitujemo — i dokazujemo.

Ko želi rat?

Ko želi rat, to strašno krvoproliće množine ljudi, crninu tolikih majka, žena, djece? Ubijstvo tolikih hranitelja, bijedu goru od prije rata? Ko želi nesnosne državne terete, toli pogoršane iza kobna rata? — Prepuštamo odgovor profesoru pariškog univerziteta Charles Richetu:

„Kaže se, da je Solon, kad je uveo ustav u Atenu, odredio, da se svakoga, koji kakovnu promjenu predloži, odvede sa uzetom oko vrata u Agoru, da ga se odmah vješa, ako predloženu promjenu ne odobri volja puka...“

Proputujmo sada kroz gradove, sela, varoši, luke, tvornice, gostione i kućerke siromašaka. Hvala brzim prometlima može se to danas obaviti, od Bordeauxa i Saragosa, te Madrida, Marsilie, Rima, Genue, Hamburga Berlina, Beča i dalje, u samih par tjedana. Pitajte tada seljake, radnike, težake, šumare, kovače, rudare, ribare, tka-

oce, gostioničare, kojega god jezika i zanata, od kojega koji za život privrednije, i viditi ćete, da ćete uvijek i svuda u pogledu rata ili mira dobiti jednaki odgovor. Svi upravo žedjaju za mirom. Bilo da su rodjeni u Bretanji ili Kölnu, Flandriji ili Bavarskoj, Švicarsku ili Pijemontu, Skotskoj ili Danjskoj — svima je odvratna rat. Pa bili oni neznam kako nekulturni, jedno ipak znadu: da je rat veliko zlo. Kada bi ovaj poslušni materijal za topove imao pravo odluke, ne bi zacijelo više bilo rata. Ti bijednici su razumijeli, da rat sobom nosi boli, bolesti, pustošenja, nevolje i smrt.

Jedini pristaše međunarodnih klanja, to su par taštih oficira, kojima rat služi za karijeru: jer im donosi promaknuća, ordena, nagrada i slično. Nadalje neki upaljeni besavjesni, možda i odvažni, ali zacijelo besvjesni, kojima nije teško ubijati ili puštiti se ubiti, jer su i onako nesposobni, da nešto rade... K tima nekoliko političkih intriganata, advokata bez klijentela, nesvijesnih piskarala, deklasiranih bez osjećaja poštenja. Tom čišlu još pribrojite nekoliko starih neženja, po kojeg alkoholičara i vojne liferante koji iz ratova vuku sjajne profite liferuju puške, topove oklope od lagja, postelje za ranjenike itd. Na koncu neke vrsti trgovačkih agenata i berzanskih špekulanata, koji špekuliraju na tuđoj nesreći — to su svi pristalice rata!

Ali ti pristaše ratova čine takovu dreku i halabuku, da ih se uzima za čitavo ljudstvo. Pa im se usljed toga ponizno i glupo okore čitavi narodi, čutajući i podnašajući... Ali mi hoćemo, da našu siromašnu, neuku zasljepljenu braću prislimo, da glasno kažu što hoće. Taj žalostan nesmisao — da jedan narod mora ratovati dok želi imati mira — ne smije dalje da traje!“

Raspust općina Šibenika i Spljeta.

Austrijska vlada dala je raspustiti općine Spljeta i Šibenika. Stisnutih zubi kaže da je to učinila s toga što su te općine postale središte nepocudne joj narodne politike.

Nismo ljudi da bi protestovali. Konstatujemo: Austrija pripoznaje pravo Hrvatima da žive i da se razvijaju samo kako njoj stoji dobro. Pripoznaje im sposobnost za samoupravu samo kada pjevaju *Bože živi*.

Sa ovim pitanjem valja biti na čistu. Što se danas radi s Hrvatima, vremenom bi se moglo dogoditi i nama. Kažemo moglo bi se, jerbo mi smo neki što, koji se ne da krojiti kako ko hoće!

U ostalom, mi ne pravimo misterije: Republikanci smo po načelu, s toga ne bismo nikada nikomu bakljade pravili, niti bi trošili općinski novac da veličamo kome rođendane i imendane; niti bi smatrali shodnim da kitimo prozore ma za koga.

Svega toga kao socijalisti ne trebamo za dobro upravljati općinskim imanjem! A pošto narod sa glasom ima u svojim rukama svoju sudbinu, rešpektirajući svacije osjećaje, ima pravo barem u svojoj općini da živi svojom dušom!

Ovi kriteriji neće moći da udju u tupe glave naših političkih komesara, ali ovo je naše pravo u koje se samo silom može da dira. A sila vazda na jednoj strani ne stoji!

Sa ovim rivendiciramo svakomu pravo da radi za svoje političke idejale, u koje se ne može da dira, jerbo pripravljuju intervenciju Europe.

U Europi smo i mi! Hoćemo da radimo makar za republiku, a to nije zločin; na to nam temeljiti zakon daje pravo — i porezi koje plaćamo drzavi da u ime svačije, svima to pravo i mogućnost štiti.

A općina je mala republika.

Akordi i disonanse u balkanskom intermezu u Dalmaciji.

— Kirkilis osvojen; osvojen Lüle-Burgas, pa i Manastir; opkoljeno Drinopolje i Skadar; Bugari pred Carigradom a Srbi primiču se ka moru — to su vijesti sa bojišta.

— Velike demonstracije i puno večernjih demonstracija u Dalmaciji za balkanske pobjednike; raspuštene općine Spljeta i Šibenika; pomireni, fuzionisani pravaši, narodnjaci i demokrati; veliko narodno vijeće *monstre* u Zadru; izkazi simpatija i solidarnost ostalih općina sa raspuštenim, — to su vijesti sa dalmatinske političke močvare...

Dakle „gadovi“, „lupeži“, „politički banditi“, „izdajice narodne stvari“, „furešti“ (i kako bi se još ono sve uzajamno nazivahu demokrati i pravaši) pomiriše se i postadoše „braća“.

Nemaju više potrebe od stranačkog programa, pa ga daleko od sebe odguraše, jer je preteški teret nositi ga na sebi kada se hoda bez znati gdje se ide i koji im je pravi put.

Kazaćemo odmah: nikada nijesmo cijenili domaću politiku i političke joj stranke, ali nismo bili tako smjeli u podcjenjivanju protivnikâ, da bi ih smatrali kadrima da se onako mizerno podnesu kao što u ovom momentu!

Dalmatinsko ja no poprište već se može da savršeno usporedi sa kazalištem, a politički prvaci pravim komedijantima.

Koliko smo ih puta vidili u zavadi i krvavoj mržnji sa onim istim ljudima s kojima su se poslije ljubili, a zapanjenoj publici kao pri svršetku jedne komedije rekli bi: „što ćete? grijehili smo.“

Dakle stranačke i socijalne borbe su luksus? A čemu sadašnja kampanja protiv „crnaca“, popova, „izilica“?

Čemu varanje težaka sa težačkim pitanjem?

Kako im obraz može da podnese što su iz luksusa vabili i radnike u neke hrvatske žute Mandičeve organizacije, čiji je Jankov bio pokrovitelj?

Sve je to bilo za luksus? Sve je to bilo neiskreno? Za sve to, gospoda nisu osjećali potrebu, a radili su samo da za arau narod; samo da imaju firmu, pokrivalo, izliku za svoje političko komedijaštvo?

Što se tiče izdajstva i prevare radništva, gospoda nisu uspjela, jer smo mi tu i znali smo da izdajice naroda raskrinkamo. Što se ostaloga tiče, dobro je da se sami raskrinkaju! Dobro je da sami sa svojim arapskim skokovima u politici i sa svojom bezobraznošću reknu da su varali narod...

Kongres zidarskih radnika na Jugu.

(Nastavak)

Nakon govora druga Petejana, i nakon što se je stišla bura odobravanja koja je okrunila njegov govor, drug Gabrieli poda izvješće

nadzornog odbora i izjavi da je nadzorstvo našlo sve račune u redu. I zato predlaže da se izvješće jednoglasno primi. Presjednik otvori debatu o izvješću, kojoj su sudjelovali drugovi Indrijo (Pulj), Zrinski (Zadar), Komenšek (Ljubljana), Lasić (Vrtojba), Lević i Ariosa (Trst), Pozato (Tržić), Medeot (Muča), Majsner (Beč). Svi su se slagali u tvrdnji, da je drug Petejan sve učinio, što je bilo u mogućnosti za procvat organizacije. Nadalje su izrazili i preporučili razne želje pojedinih podružnica (grupâ), koje neka tajništvo u buduću uzme više u obzir. Nato se prima jednoglasno izvješće tajnika.

Pri drugoj točki dnevnog reda *Organizacija i agitacija*, govorio je drug Petejan, koji je prije zagovarao disciplinu u organizaciji. Podružnice se moraju držati zaključaka svezinih zborova i pokrajinskih kongresa. Sistem zidarske organizacije u Austriji je čisto demokratski. Pokrajinska zastupstva i podružnice imaju u agitaciji i borbi potpunu slobodu. Sveza (Savez) daje podružnicama nekoliko od svake marke; a tim prihodom podružnice moraju da uzdržavaju svu agitaciju i plaćaju svoje ljude, koji nisu ovisni od Centrale, već od podružnica dotičnoga kraja, koji ih plaća. Stoga je potrebno da podružnice imaju dobro na vidu svoje dužnosti i svoje odgovornosti!

Zatim kaže kako se je agitiralo dosta, ali ne toliko koliko bi bilo trebalo. Traži uzrok tome. Do sada su podružnice utjerivale 4 helera od svake prodane marke, a centrala 2 hel. To je do danas dostajalo i još imamo 2735 Kruna pretička ali to zato jer je k tome doprinosila klesarska organizacija 80 Kr. mjesečno. Ali danas smo — kaže — sami a sa prvim septembra imamo još jednoga organizatora više.

Naravno je da troškovi znatno rastu. Potrebno je stoga da oslije unaprijed podružnice više doprinosaju ako hoće da se iznosi potrebna i zahtjevana agitacija. Zato predlaže da se povisi doprinos za tajništvo za jedan heler po marki, to jest od 4 na 5 helera. Nadalje je potrebno da se sedmični doprinosi plaćaju prema zahtjevima pravilnika. Po pravilniku sa moraju plaćati doprinosi u istoj visini s visinom minimalne plaće u dotičnom kraju: ako je minimalna plaća od 40 hel. na sat, za organizaciju se plaća 40 hel. na tjedan, ako je plaća od 50 hel. na sat plaća se 50 hel. na tjedan i tako dalje. Čim je viša minimalna plaća, tim su viši sedmični članski doprinosi. Kod nas se organizacije nisu toga držale, već su plaćale znatno niže članarine, nego su u istinu minimalne plaće. Novom godinom mora se to lijepo urediti. Ništa zato ako za čas izgubimo kog člana. Kapitalisti se pripravljaaju i organiziraju što bolje, e da uzmognu obraniti svoje kapitalističke interese (što su stekli na žuljevima radnika. Op. sl.). Isto tako moraju da se i radnici organizuju. Visoki članski doprinosi nisu nikada škodili organizaciji. Svijesni radnik znade i shvaća vrijednost organizacije. Dokle su zidari u Austriji plaćali po 20 ili 30 hel. na tjedan organizacija je brojila tek 10 hiljada članova. Danas, kad se plaća po 60 i 80 hel. na tjedan, imamo preko 35.000 članova! Zidari su razumjeli, da čim više plaćaju za organizaciju, tim više od nje mogu zahtijevati i tim više su moćni. Zato moramo upozoriti naše zidare o potrebi i koristi viših članarina.

Nadalje je govorio o gibanju zidara u god. 1913. Na Jugu ćemo imati novom godinom velikih gibanja po Dalmaclji, te u Opatiji i Piranu.

(Slijedi).

Strukovni pregled.

Velevažne odredbe.

Dajemo na znanje svim strukovnim organizacijama u Spljetu, da je megjustrukovno vijeće, na svojoj sjednici od 4 tek. mj. zaključilo, da je dužnost svake organizacije u Spljetu:

I. Da odašalje po jednog delegata na megjustrukovne sjednice, tako da vijeće može lakše nadzirati i imati u očevidnosti rad strukovnih organizacija.

II. Delegat, koji zastupa svoju struku, treba da nju izvjesti o svom radu i da prima uputo; tako će svaka organizacija biti upućena u rad Vijeća.

III. Delegat mora redovito izvješćivati svoju organizaciju o zaključcima Medjustrukovnog Vijeća, i njih se strogo držati.

IV. Opominju se one struk. organizacije, koje još ne nisu izabrale svoga delegata, neka te učine čim prije.

V. Strukovne organizacije moraju svakog mjeseca obdržavati barem jednu redovitu skupštinu sviju članova, i njih izvjestiti i izvješćivati o financijskom i ostalom stanju organizacije.

VI. Ako koja struka treba govornika na svoju skupštinu, treba da se obrati medjustrukovnom vijeću, a to najkašnje tri dana prije skupštine, uz najavu dotičnog dnevnog reda.

VII. Na ovakovu strukovnu sjednicu ili skupštinu ima pravo prisustvovati po jedan član medjustr. vijeća.

VIII. Svaka organizacija mora da dađe jedan put na mjesec na pregled blagajničke knjige megjustr. vijeću, radi kontrole, reda, nadzora i napretka.

IX. Organizacija, koja se ne bi htjela držati ni poštivati bilo koji od spomenutih zaključaka, megjustr. vijeće ne bi za nju preuzelo ma bilo koju odgovornost.

Megjustrukovno Vijeće radničkih struk. organizacija u Spljetu.

Neka klesarski radnici ne putuju u Pučišće. Tamo je pokret.

Neka pekari ne putuju u Split. U Spljetu je sada pokret kod poslodavca Calebotte za uveđenje sedmične plate, kao što je drugamo, do čim poslodavac hoće da ih i nadalje plaća mjesečno.

Iz drvodjelske organizacije u Spljetu primamo ovo:

Sjednicom 28/9 bi imenovan novi presjednik, a to s razloga, što se je drug Krsto Gojun zahvalio, pošto, po pravilniku, ne mogoše da kao poslodavac zastupa struku. Po izjavi Kontrolnog Odbora, koji je pregledao knjige i rad, nadjeno je sve u najboljem redu. Ne možemo drugo, već da mu damo absolutorium, po kojem mu tačno zahvaljujemo za njegov mnogogodišnji marljivi rad u korist naše stranke.

Uprava.

Spljetski vijesnik.

Predavanja. Po inicijativi Skupa Socijalističke Omladine, u srijedu na večer, tačno u 8 sati, održaće se jedno predavanje, i to: *Uloga mladih socijalista u radničkom pokretu.*

Ovo je prvo predavanje od čitavog niza veoma interesantnih i poučnih predavanja koje će naš drug Jerko Dorbić održati.

U narednom broju donijet ćemo čitav program koji obuhvaća sve grane socijalnih znanosti.

Ovo je pravi dogogaj i pravo kulturno

slavlje, na koje, nadamo se, neće izostati ni mladi ni „stari“ socijalisti. Tom većom radošću donosimo ovu vijest što se ove kolosalne zadaće primio drug Dorbić, čija je osobita kompetencija u socijalnim znanostima svakome već poznata, te nam daje mogućnost da uživamo na hrvatskom jeziku ono, što je časní privilegij drugih naroda.

Iste konferencije drug Dorbić je spreman držati bilo u hrvatskom ili talijanskom jeziku i na strani.

Pozor brijački radnici! Dajemo do znanja kolegama, da je Spljet zatvoren za brijačke radnike.

Uprava organizacije.

Šibenske vijesti.

Primamo jedan dopis iz Krapnja, u kome se seljaci tuže da ih fratar O. Pere Milišić gona po sudu, a da to dokažu pozivlju se na Tanfaru Miju, koga je fratar činio oglobiti sa 10 Kruna.

U ovim danima, kad popovi propovijedaju „mir ljudima na zemlji“, oni ne samo da to ne slijede neg laćaju se sredstava kojih se stidi svaki obični čovjek, koji ne želi da ga narod naziva krvopijom i doušnikom.

Taj fratar prodao je seljanima Ivi Kabriću i Luki Berganu neke zemlje i u taj naslov primio 60-70 kapare, ali krivo se zakleti i zatajiti riječ to je samo njihov monopol! sada čujemo da se je popišmanio.

Božić se približuje, fratar će se tog dana uspeti na crkvenu katedru i bestidno će propovijedati, da ne valja činiti drugo nego što nije drago sebi da se učini.

Brižni čuvari države i carstva. Na pamet nam pada ona narodna poslovice koja veli da se valja čuvati onoga ko bi htio nekoga da brani a to ne umi; takvi da mogu samo obručiti a nikako obraniti.

Ova poslovice nalazi svoj položaj u kritici koju sada pišemo povodom jednog najnovijeg dokaza o apsolutnoj neozbiljnosti naših političkih činovnika.

— Ko slučajno zagje u Kavanu „Miramar“ i htjedne udovoljiti svojoj ljudskoj potrebi, iznebušće se kad vidi zahode zatvorene. A ako upita svijet koji poslužuje zašto su zatvoreni, oni će mu odgovoriti da su zahodi zaplijenjeni po naredbi političke vlasti. Ključ za u nje ući dobiće tek iza kako bude ostavio svoje ime i bezime. Netom izadje, naredba je taka da jedna naročita deputacija od služinčadi vizitira zahod nije li onaj ko je bio unutra počinio kakvo veleizdajničko djelo.

A kakvim se djelima potpada pod taj prestupak prema rezonovanju brižnih čuvara države i carstva?

Eto tako, ako u zahodu kakvo nerazumno dijete napiše „Doli ovaj, gori onaj.“

Iz ovoga što smo naveli stavljamo g. Filausa pred ovu alternativu:

Ako je *nesvijesno* mislio da dobro čini kad državi koju služi štiti ugled u zahodu — to mu ne služi na čast; a ako je to učinio *svijesno*, onda je po našem pametovanju najveći veleizdajnik sam on, jer je smiono od njega što time indirektno uvjerava svijet, da država koju služi ima ugleda samo ondje gdje joj se taj ugled onako skrupolozno štiti.

O veleizdajnicima u — zahodu primilo je naše uredništvo jedan neodoljivo zanimljiv članak na adresu smijesnih i neozbiljnih činovnika na šibeničkom poglavarstvu, koji uz najbolju našu volju nismo mogli štampati, a što ćemo nastojati učiniti u narednom broju,